

# DRUGAČEN POUK PSIHOLOGIJE Z BOGATO UMETNIŠKO-IZRAZNO IN OSEBNO IZKUŠNJO

*Unique Psychology Class with Valuable Artistic and Personal Components*

## IZVLEČEK

V prispevku je predstavljen izvirin in avtentičen pristop obravnave aktualnih tem pri predmetu psihologija v gimnazijskem programu. Ta je bil obogaten z vključitvijo umetnikov Gledališča Ane Monroe pri pouku v okviru projekta Razvijanje sporazumevalnih zmožnosti s kulturno-umetnostno vzgojo (SKUM). Umetniki so dijakom prek številnih aktivnosti, ki so temeljile na umetniško-izrazni izkušnji, omogočili, da so psihološke vsebine in sebe spoznavali bolj poglobljeno, celostno in z globljim čustvenim odnosom. V projektu smo zasledovali številne vsebinske in vzgojne cilje, ki so opredeljeni v učnem načrtu predmeta, ter jih zelo učinkovito dosegali. Pristop je pokazal številne dobrobiti, ki bi jih veljalo v prihodnje vključiti v poučevanje psihologije tudi na sistemski ravni.

**Ključne besede:** pouk psihologije, umetniško-izrazna izkušnja, umetniki pri pouku, obogatitev poučevanja

## ABSTRACT

This paper presents an original and authentic approach to treating the subject of psychology in the grammar school curriculum. It was enhanced by involving artists from the Anna Monroe Theatre in the SKUM project. Through diverse activities based on an expressive art experience, the artists enabled students to learn about psychological content and themselves in a more profound, holistic, and emotionally relevant way. The project successfully pursued a variety of content and educational objectives outlined in the course curriculum. The approach has demonstrated several advantages to consider in future teaching of psychology.

**Keywords:** psychology lessons, artistic experience, classes with artists, enhancing teaching

## UVOD, OPIS VODILNE IDEJE IN UTEMELJITEV CILJEV PROJEKTA

V projekt smo vstopili pri predmetu psihologija v 2. letniku v šolskem letu 2019/2020 ter kot področje umetnosti izbrali uprizoritveno umetnost, kjer smo sodelovali s štirimi tedanjimi umetniki Gledališča Ane Monroe. Že sam naslov *Psihologija malo drugače* pove, da smo se obravnave učne snovi lotili drugače, predvsem pa izvirno, umirjeno, poglobljeno, celostno z dijakovo aktivno udeležbo in uporabno. Razvijali smo kulturo predmeta psihologija z umetnostjo in znotraj tega mladostnikom želeli bolj sistematično ponuditi izkušnjo, da se srečajo z umetnostjo tako prek lastne izkušnje in neposrednega stika z umetniki pri pouku psihologije kot tudi s kulturnimi ustanovami v okolju, ki naslavlja psihološko vsebino.<sup>1</sup>

**Skupno sodelovanje, stik pedagoškega delavca z umetnikom privede do tega, da postane učitelj bolj pozoren na specifične načine, ki jih umetniki uporabljajo pri svojih dejavnostih znotraj predmeta, ki ga učitelj poučuje.** Ti na-

čini so učiteljem manj poznani, zato jih aktivno spoznava in lahko v prihodnje tudi sam vključi v pouk ter tako z umetnostjo obogati svoj predmet (Kroflič, 2021). Umetniki vodijo učno uro in obravnavo vsebine čisto drugače kot učitelji, imajo drugačen pristop, ki pa v mladostnikih vzbuja dosti interesa in angažiranosti ter dragoceno prispeva in razširja doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev (prav tam). Ideja projekta je bila v šole pripeljati nove didaktične pristope in najti bolj kreativne načine poučevanja ter angažiranja mladostnikov pri učenju.

S projektom smo si prizadevali tudi spoznati, kako se z umetniškimi aktivnostmi krepi razvoj sporazumevalnih, besednih in nebesednih zmožnosti otrok in mladostnikov. Vsaka umetniška izkušnja nosi s sabo nove načine sporočanja, upodabljanja in opisovanja stvarnosti; ti novi načini pa lahko s seboj prinesejo nove uvide in globlje razumevanje (Kroflič, 2021). Posameznik določeno snov ne le spoznava intelektualno, ampak lahko z njo doseže tudi globlji emocionalni odnos, kar krepi njegovo motivacijo, razumevanje in osmišljanje ter njegov osebni razvoj (prav tam), kar sama zaznavam tudi kot temeljno poslanstvo pri poučevanju psihologije v 2. letniku.

1 Na spletni strani <https://www.gim.sc-sg.si/psihologija-za-zivljenje-vodja-projekta-prof-dr-mojca-cerce/> so objavljene fotografije vsebin in aktivnosti, ki so tekle v okviru projekta. Fotografije smiselno dopolnjujejo in osmišljajo vsebino zapisanega v članku.

Projektu je bilo namenjenih dovolj ur – imeli smo štiri srečanja, potekala so kontinuirano po dve ali tri šolske ure v obdobju dveh mesecev. Na srečanjih so umetniki prek raznolikih aktivnosti delali vsak s svojo skupino dijakov. Vsakemu srečanju z umetniki sta sledili dve »klasični« šolski uri pouka psihologije v razredu, kjer sem z dijaki spregovorila o njihovih občutjih in spoznanjih po umetniški izkušnji, pridobljenih psiholoških uvidih o sebi in drugih, povezovanju tega s cilji pri psihologiji, osmišljanju doživetega in obravnavi novega, z aktivnostmi umetnikov in učnim načrtom povezane snovi.

Ker so bile aktivnosti številne in raznolike ter so dobro sledile učnemu načrtu in trem izhodiščnim vprašanjem (predstavljeno v nadaljevanju), je sodelovanje v projektu mladostnikom omogočalo na izviren način zasnovano in kakovostno doseganje raznolikih vsebinskih ciljev pri predmetu psihologija.

Ti so bili: razvijati zmožnost samorefleksije ter spreminjanja samega sebe in svojega ravnanja; spoznavati temeljne psihološke pojme in zakonitosti, povezane z aktivnostjo (stres, zadovoljstvo z življenjem, sreča, duševno zdravje, osebnostna čvrstost, eustres, relaksacijske tehnike, introvertiranost, ekstravertnost, osebnostne lastnosti, nebesedna komunikacija, čustva, postavljanje ciljev, motivacijske naravnosti, asertivnost, samopodoba, stereotipi in predsodki, prosocialno vedenje, vrednote, potrebe idr.); povezovati teoretična psihološka spoznanja z vsakodnevnimi izkušnjami in situacijami; razvijati spretnosti v medosebnih odnosih, se učiti učinkovitega sporazumevanja, sodelovanja ter kakovostnih in odgovornih odnosov; razvijati zavest o različnih načinih ohranjanja psihičnega blagostanja posameznika in se jih učiti uporabljati; razumeti učne snovi in uporabiti spoznanja v lastnem življenju, krepiti zanimanje za učno snov in razvoj lastne ustvarjalnosti.

Delo je potekalo prepletajoče se na individualni in skupinski ravni. Vzgojni cilji na ravni posameznika, ki smo jih aktivno zasledovali, so bili: sproščenost, poznavanje sebe, lažje izražanje sebe, bolj pozorno opazovanje odnosov, vključevanje v zunajšolske umetniške dejavnosti, zaupanje vase, spoprijemanje s težavami. Raznoliko skupinsko delo pa je omogočalo, da so dijaki aktivno razvijali tudi vzgojne cilje na ravni skupine: izražanje različnih mnenj sodelujočih, medsebojno poslušanje, medsebojno spoštovanje, medsebojno sprejemanje in sodelovanje.

V nadaljevanju nekaj besed namenjam vodilni ideji, ki me je pripeljala do teme umetniškega projekta in izbire umetniškega medija pri pouku psihologije.

Na ravni procesov in ciljev pouka kulturno-umetnostna vzgoja omogoča prenos znanja in spretnosti ter spoznavanje pojmov, ki presegajo obravnavo pri posameznih predmetih, razvija problemsko in ustvarjalno mišljenje, miselne strategije, medosebno komunikacijo (Pirc, 2020). Ker gre za vsebine in cilje, ki so del učnega načrta pri predmetu psihologija, ker je takšna priložnost pri klasičnem pouku redka in ker se dijaki skozi umetniško, izvirno izkušnjo zelo radi izražajo ter so odprti za novosti, sem se odločila vstopiti v projekt in prositi za sodelovanje. Kot obravnavano področje umetnosti sem izbrala uprizoritveno umetnost, in sicer iz treh razlogov: v času študija sem imela priložnost sodelovati na nekaj čudovitih delavnicah, kjer so izvajalci programov v nas s pomočjo uprizoritvene umetnosti krepili duševno zdravje; sama sem se osebno najlažje povezala s tem umetniškim področjem in si predstavljala raznolike možne povezave s predmetom; verjela sem, da bomo lahko s pomočjo uprizoritvene umetnosti v štirih

srečanjih dosegli zanimanje pri širokem spektru dijakov, kar je na preventivni ravni bil tudi moj namen (omogočiti dobrobit vključenosti v projekt čim več dijakom). Uprizoritvena umetnost vključuje psihofizični aparat udeleženca v procesu in omogoča aktivno vključenost učenca kot subjekta in njegovo celostno (holistično) sodelovanje pri tem (Jenko, 2018). Učenca bogati s svojim kompleksnim delovanjem, prinaša nove izkušnje in na temelju teh nove poglede in stališča. Umetnik, ustvarjalec pri svojem delu ves čas prodira v svet neznanega, išče drugačne, nove, nikoli enoznačne odgovore in poglede (prav tam). V holističnem pristopu, novih izkušnjah in izvirnih pristopih, ki jih ponuja uprizoritvena umetniška izkušnja, sem videla prispevek, ki sem ga želela ponuditi dijakom pri pouku psihologije. Iz posameznih medpredmetnih ur in projektnih aktivnosti preteklih let sem vedela, da so dijaki temu naklonjeni ter tudi, da potrebujejo zunanje spodbude in vodenje, da lahko slednje dosežejo. Projekt je ponujal oboje.

Naj navedem še eno pojasnitev k odločitvi za preplet psihologije z umetniško izkušnjo. **Psihološko pismen posameznik obvladuje psihološka znanja in spretnosti, ki jih potem neposredno udejanja v življenju:** lažje rešuje probleme tako na znotrajosebni kot medosebni ravni, bolje se zaveda in razume sebe in druge, bolj spretno komunicira v različnih kontekstih, bolje razume različne dogodke ter pojave v ožjih in širših družbenih kontekstih, zavezan je etičnemu ravnanju in spoštovanju različnosti (Puklek Levpušček in Depolli Steiner, 2021). Že v fazi idejne zasnove projekta in načrtovanju aktivnosti sem prepoznala, da bi ob skrbnem načrtovanju psihološko pismenost dijakov lahko dobro razvijali tudi v projektu. Odločila sem se, da bom redno snov iz učnega načrta za psihologijo v 2. letniku obravnavala nekoliko drugače. Oblikovala sem tri temeljna vprašanja, ki sem jih postavila dijakom:

- **Kaj je sreča in kaj me osrečuje?**
- **Kako doseči mir v sebi?**
- **Kako doseči mir v državi?**

Na temelju njihovih odgovorov na ta tri vprašanja in razmišljanj, ki so sledila pri pouku, sem nato pripravila učne priprave za obdobje treh mesecev, v katerega sem vključila vse smiselne in raznolike vsebine iz učnega načrta za psihologijo. Iz različnih vsebinskih sklopov sem obravnavala samo določene sklope, preostale teme pa so sledile po zaključku projekta. In prav te so bile hkrati podlaga tudi umetnikom za načrtovanje njihovih aktivnosti z dijaki. Slednje se ujema tudi z ugotovitvami M. Puklek Levpušček in K. Depolli Steiner (2021), ki v povsem novi knjigi Izzivi in prakse poučevanja psihologije v srednjih šolah pišeta tudi, da v desetletjih poučevanja psihologije prihaja do sprememb v vsebinah učnih načrtov, da se vse bolj uveljavlja kognitivno konstruktivistični pristop k učenju, ki v ospredje postavlja aktivno izgradnjo dijakove kognitivne strukture v sodelovanju z učiteljem, v skupini in z lastnim učenjem (vse aktivnosti v projektu so temeljile na aktivni udeležbi vsakega dijaka). Avtorici med izzivi povzemata, da se je psihologija začela povezovati z drugimi predmetnimi področji (v primeru pričujočega projekta z umetnostjo in sociologijo) ter da **sta pomembna procesna cilja pri poučevanju psihologije postala razvoj kritičnega mišljenja ter razvoj čustvenih in socialnih kompetenc dijakov**. S pomočjo umetniške izkušnje, dragocene izvirnosti in številnih idej umetnikov ter ob kakovostni teoretsko-praktični povezanosti z vsebinami učnega načrta je bilo slednje mogoče dosegati v vseh štirih srečanjih. Ti so bili zaradi izvirnega, sproščenega in

naklonjenega pristopa umetnikov v veliki meri odprti za sodelovanje ter naklonjeni razvoju samorefleksije, krepitvi načinov ohranjanja lastnega duševnega blagostanja in duševnega zdravja ter razvijanju konstruktivnih medosebnih odnosov, čemer bo namenjenega več poudarka tudi v prenovljenih učnih načrtih za psihologijo (prav tam).

## OPIS SODELOVANJA Z UMETNIKI IN IZVEDBA UPRIZORITVENIH DEJAVNOSTI

Pred začetkom srečanj na šoli sem takratni članici Gledališča Ane Monro Sari Šabec poslala načrt učnega procesa oz. učne priprave – izbrane cilje in vsebine, za katere sem želela, da umetniki z dijaki »spregovorijo« s pomočjo umetniške izkušnje. Natančno sem ji predstavila tudi vzgojne cilje, ki sem jih izbrala, ter jo prosila, da s preostalimi tremi umetniki načrtujejo aktivnosti, ki bodo pri mladostnikih omogočale zasledovanje teh ciljev.

Ker sem z umetniki sodelovala prvič in tudi nihče izmed njih do takrat še ni sodeloval pri kaki aktivnosti na urah psihologije v srednji šoli, nisem vedela, kaj pričakovati. Število vnaprej določenih ur sodelovanja je bilo veliko in želela sem, da to ne bo le opravljen projekt, temveč projekt z vrednostjo, ki bo obogatil vse vključene. Umetnikom sem predstavila tudi svojo idejo treh izvornih vprašanj naših aktivnosti ter jim posredovala vse odgovore dijakov na ta vprašanja. Povedali so, da so jim bili ti odgovori dragoceno izhodišče za načrtovanje njihovih srečanj na šoli, pa tudi sami vsebinski in vzgojni cilji predmeta psihologija. Ker je bilo tudi za umetnike takšno sodelovanje prvo in niso vedeli, o čem govorimo pri psihologiji, sem jim poslala tudi izbrano snov iz učbenikov za psihologijo ter jim na kratko razložila, kako so izbrane vsebine in cilji povezani s tremi temeljnimi izhodiščnimi vprašanji.

Vsakemu izmed umetnikov je bila dodeljena polovica razreda dijakov, ki jo je vodil vsa štiri srečanja. Dogovorili smo se, da ko so umetniki prišli na šolo, smo se najprej sestali samo mi brez dijakov. Prosila sem jih, da na kratko vsak izmed njih predstavi, kaj bodo z dijaki počeli. Nekateri so imeli povsem, drugi manj dodelan načrt aktivnosti. Vsi pa so imeli drugačne aktivnosti, le redke so bile med skupinami enake. Na željo dijakov in po nasvetu umetnikov sama nisem sodelovala na nobenem izmed srečanj znotraj skupine v celoti, saj smo zasledovali cilj, da se dijaki lažje izrazijo in bolj odprto spregovorijo, če pri tem ni njihovega profesorja. Tako sem znotraj posameznega srečanja, ki je trajalo dve ali tri šolske ure, med vsemi štirimi skupinami ves čas »kročila« in bila v vsaki prisotna »le kratek čas«. To se je izkazalo kot dobro, saj sem kot čista novinka na področju poučevanja psihologije s pomočjo gledališke umetnosti dobila širok vpogled v različne didaktične pristope in aktivnosti umetnikov. Kot učiteljica predmeta sem želela vedeti, kaj počnejo, saj se mi je zdelo nujno za dosego smotrov in evalvacijo projekta, da vsaj okvirno spoznam aktivnosti umetnikov z dijaki ter da nato pri pouku pomagam dijakom to umetniško izkušnjo psihološko osmisлити ter jo povezati z učno snovjo. To se je izkazalo kot nujno in izjemno dragoceno. Ker moj cilj ni bil le »popestriti« pouk psihologije z umetnostjo ali celo »prepustiti« delo nekemu drugemu, temveč v sinergiji z umetniki pri dijakih poglobiti in olajšati njihovo introspektivno doživljanje in izražanje sebe ter razumevanje drugih, je ta cilj tudi od mene kot mentorice zahteval zelo pozorno spremljanje dela umetnikov in dijakov ter odzivanje na to.

Tudi po vsakem srečanju umetnikov z dijaki je sledila sprotne evalvacije, kjer sem umetnike prosila, da ponovno na kratko povedo, katere aktivnosti so realizirali in kako so se odzivali dijaki, sama pa sem si beležila njihove odgovore ter kasneje kljukala, katere vsebinske in vzgojne cilje so dosegali. Po vsakem srečanju dijakov z umetniki sta sledili dve uri pouka psihologije, kjer s(m)o z dijaki poiskali glavna psihološka spoznanja in izkušnje o sebi in svetu, ki so jih doživeli ob umetniških izkušnjah. Dijakom sem vselej tudi pokazala, kako se njihova spoznanja in aktivnosti umetnikov povezujejo z našimi tremi izhodiščnimi vprašanji. Vselej smo ubesedeno nadgradili še z obravnavo redne snovi po učnem načrtu, kjer so dijaki spoznanja iz aktivnosti še poglobljali, razširjali ali osmišljali. Na učne ure sem se temeljito pripravila, moja priprava pa je vedno zajemala tudi načrtno doseganje vsebinskih in vzgojnih ciljev projekta ter ob tem sprotne evalviranje, katere cilje določena šolska ura dosega. **Po vsakemu izmed srečanj umetnikov in dijakov sem tudi dijake prosila za povratno informacijo, individualno pisno in skupinsko ustno evalvacijo, kako se počutijo med aktivnostmi z umetniki, kaj jim je všeč in kaj ne.** Te informacije sem potem zbrala ter jih posredovala umetnikom, da so lažje načrtovali naslednja srečanja, da se je ohranjala in nadgrajevala kakovost sodelovanja ter da je bilo zasledovanje ciljev čim bolj učinkovito.

**Umetniki so dejavnosti z dijaki načrtovali po strukturi uvod, jedro, zaključek. Namen uvodnih vaj je bil ogrevanje, vzpostavitev primerne miselne naravnosti dijakov in njihovo sproščanje, premagovanje strahu, urjenje poslušanja in povezanosti skupine.** Z dijaki so npr. izvajali ogrevanje ob glasbi, sproščanje, preverjanje počutja in odporov, vaje z generičnim smehom, skakanje s kolebnico, prazen stol, štetje brez dogovarjanja in v tišini idr. Jedrni del je vključeval tri ali štiri vaje. Naj jih omenim nekaj. Npr. s pomočjo *kolumbijske hipnoze* so dijaki spoznavali občutek moči pri vodenju kot tudi odgovornost, ki jo vodenje prinaša, ter spremljali svoja občutja v vlogi tistega, ki sledi, zaupa. Tudi v *vaji z zrcalom* so se preizkusili v vlogi vodenja in vlogi sledenja. Sledile so različne *vaje teže*, kjer so se dijaki naslanjali drug na drugega, namen teh vaj je bil ponuditi fizično izkušnjo zaupanja, predajanja svoje teže in sprejemanja teže drugega. V *tehniki časopisnega gledališča Augusta Boala* je vsak dijak imel nalogo poiskati članek, ki ga je nagovarjal, razjezil, zanimal ipd., iz njega izpisal pet izstopajočih povedi, nato pa so iz izbranih povedi kot skupina sestavili novo celoto. Namen aktivnosti je bil odpreti prostor za njim pomembne teme in jih spodbuditi h kreativni rekonstrukciji izbranega materiala. Nabor tem je npr. zajemal računalniške igrice, nasilje do starejših, LGBT-tematiko, konflikte na Bližnjem vzhodu, droge. Ob aktivnosti so dijaki s pomočjo umetnika naredili tudi prve korake k nastopanju pred občinstvom. Nekaj vaj je bilo namenjenih prepoznavanju in obvladovanju treme, npr. sedenje v tišini pred občinstvom, predstavitev »rdečega noska« idr. Z *vajo vzorci v krogu* so dijaki razvijali večopravilnost in zasičenje možganov se učili obvladovati kaos in čezmerno nasičenost z informacijami. Nekaj vaj je temeljilo na *kreiranju asociacij*, te pa so se zaključile z aktivnostjo »ritem mašina«, katere namen je bil spodbuditi dijake k ustvarjanju lastnega materiala na temo drugačnosti. Jedrnemu delu je sledil zaključek, v katerem so dijaki sedeli v krogu, vsak pa je v kratki evalvaciji povedal svoje vtise, kaj mu je bilo na srečanju všeč in kaj ne.

Uprizoritveno umetnost, sodelovanje z igralci gledališča Ane Monro, smo v projektu dopolnili z dragocenim



drobcem književne in likovne umetnosti. V sodelovanju s Koroško galerijo likovnih umetnosti Slovenj Gradec smo v Slovenj Gradcu gostili slikarja Hamje Ahsana, ki se je tedaj mudil v Sloveniji, saj je na odprtju 33. grafičnega bienala prejel veliko nagrado. Za dijake, profesorje šole, sodelavce iz galerije in zunanje goste je izvedel predavanje z naslovom *Država sramežljivih* po svoji knjigi *Shy radicals: the antisystemic politics of the militant introvert*. Doživeli smo ganljivo predavanje introvertne, pogumne osebe, ki skozi življenjske zgodbe opozarja na potrebo po spoštovanju manjšin, znanju in vrednosti sramežljivih ljudi, ki prepogosto ostanejo spregledani in so zaničevani. **Skozi različne primere nas je nagovarjal, da šibkosti in tenkočutnosti ljudi ne gre kamenjati, temveč sočloveku ponuditi roko in prijaznost. Imeli smo priložnost razmišljati tudi o nemiru in strahu, ki se prepogosto kompenzirata v vladanju, moči, pretiranemu iskanju dražljajev, odmaknjenosti od sebe in nepristni ekstrovertiranosti.** Slikar in avtor knjige nam je ponudil priložnost, da so se v nas lahko vzbudila različna razmišljanja o sebi, svetu, sodelovanju z drugimi, stereotipih in predsodkih, skrbi za duševno zdravje, obrambnih mehanizmov, vrednotah, manjšinah, ranljivosti in srčnosti, skromnosti, notranjem miru, vladavini v državi, samopodobi, asertivnosti in še čem. Predavanje je čudovito osvetlilo in obogatilo razmišljanja dijakov o treh temeljnih vprašanjih in v dijaki vzbudilo občutljivost za tovrstne teme, ki so jih nato skozi umetniško izkušnjo ozaveščali tudi na srečanjih z umetniki Gledališča Ane Monro in z menoj pri pouku psihologije.

## OMEJITVE IZVEDBE

Projekt je zahteval izvedbo srečanj v okviru rednih ur pouka in ne po njem. Ker so srečanja z umetniki kot tudi s Hamje Ahsanom trajala od dve do tri šolske ure ter sočasno za oba razreda skupaj, je bilo treba načrtovati veliko zamenjav ur pouka in razumevanja drugih profesorjev.

## KAJ SI VELJA ZAPOMNITI ZA V PRIHODNJE

Predhodno načrtovanje in sodelovanje z umetniki ter precej dobro informiranje o tem, kaj počnejo na samih srečanjih, močno dvigne raven doseganja ciljev in razumevanja vsebin predmeta psihologija ter dijakom pomaga osmisliti pomen in vrednost umetniške izkušnje. Slednje izpostavlja tudi Pirc (2020), ki navaja, da je za kulturno-umetniško vzgojo v vzgoji in izobraževanju ključnega pomena medpredmetno in medpodročno povezovanje, ki kot celosten didaktični pristop zahteva poglobljeno in sistematično načrtovanje, izbor smiselnih povezav med predmeti (v našem primeru uprizoritvene umetnosti in psihologije), oblikovanje skupnih ciljev ter vrednotenje rezultatov. Vsebinska raven povezovanja vključuje načrtovanje skupnih središčnih tem ali tematskih sklopov (prav tam) in bi jo veljalo ob ponovitvah projekta okrepiti. Več časa bi bilo treba nameniti uvodnim sestankom z umetniki pred srečanjem z dijaki ali sestankom z njimi po srečanjih. Poznavanje aktivnosti je za učitelja psihologije nujno, saj je njegova naloga, da dijakom pomaga osmisliti doživeto in povezati s psihološkimi znanji. Tega v projektu ni bilo v tolikšnem obsegu in bi veljalo ob ponovitvah sodelovanja okrepiti.

Dve šolski uri trajajoče srečanje se je po obsegu izkazalo kot bolj primerno od treh šolskih ur, saj so bila srečanja vključena v redni šolski dan dijakov. Vsekakor pa je vrednih

več srečanj v obdobju. Mogoča je tudi nekajurna izvedba v obliki projektnega dne, kar se zdi zanimivo in vredno poizkusiti. Ker so se umetniki med seboj razlikovali po aktivnostih in pristopih do dijakov, so si dijaki tudi želeli menjati skupine in izkusiti aktivnosti, ki so jih imeli drugi sošolci. Zelo so se navduševali, kaj vse počnejo še druge skupine, da bi tudi oni to radi in da bi radi spoznali še druge umetnike. V prihodnje bi bilo vredno projekt ponoviti tako, da bi imeli dijaki priložnost sodelovati pri izbranih aktivnostih vseh umetnikov na način kroženja skupin dijakov med različnimi umetniki.

Predvsem pa si velja za prihodnje zapomniti, da iščemo načine, kako dijakom ponuditi še več tovrstnih aktivnosti, obogatitev in priložnosti, kako ponoviti in širiti primer zares dobre prakse.

## KAJ SMO UGOTOVILI IN SKLEP

Kompetenca kulturna zavest in izražanje vključuje kreativno izražanje zamisli, izkušenj in čustev v različnih medijih (Pirc, 2020). Naslavlja tudi lastno izražanje učencev skozi različne medije ter sposobnost za povezovanje lastnih ustvarjalnih in izraznih pogledov z mnenji drugih (prav tam). Slednje predstavlja tudi enega izmed temeljnih vzgojno-izobraževalnih ciljev pri pouku psihologije v srednji šoli in predvsem prepogosto podhranjeno področje, kateremu se v šolah posveča premalo prostora. Psihologija je predmet, kjer je cilje predmeta (kakovostno in trajno znanje, poglobljen odnos do snovi in sebe, uporabnost naučenega idr.) mogoče uspešno zasledovati le ob konkretni in z emocionalnim odnosom poglobljeni izkušnji dijakov. Po dolgotrajnih izkušnjah sodeč se dijaki različno lahko (ali težko) izražajo o sebi ter so bolj ali manj odprti za introspektivno spoznavanje in razumevanje sebe. Sodelovanje v projektu je naslavljal prav samo doseganje ciljev predmeta psihologija na najvišji ravni ob sočasnem spodbujanju dijakov k lažjemu prepoznavanju, razumevanju in izražanju sebe ter drugih. Na začetku projekta sem si kot učiteljica predmeta psihologija v srednji šoli dejala, da je vredno ponuditi takšen projekt, saj sem bila že vnaprej prepričana, da lahko z njim ponudimo dijakom več in nekaj dragocenega. In končno, razvoj in spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti v izobraževanju ter usposabljanju je ena temeljnih, jedrnih funkcij in nalog vsakega izobraževanja (Pirc s sod., 2009). Moja pričakovanja so bila presežena, sodelovanje in odzivi dijakov pa v veliki meri naklonjeni in nadvse pozitivni in aktivni. Nedvomno so s svojimi znanji, sodobnimi in inovativnimi didaktičnimi pristopi umetniške izkušnje umetniki dvignili in oplemenitili raven vzgojno-izobraževalnega dela, nadgrajevali cilje predmeta psihologija, se smiselno vključevali v življenje mladostnikov in delo šole ter nedvomno v središču postavljali mladostnika, njegove zmožnosti, nadarjenosti ter upoštevali njegove interese. Končno pa so na nevsihljiv način razvijali tudi estetsko občutljivost in kritični odnos do kulture in umetnosti pri dijakihi.

Sodobno poučevanje s pomočjo umetniške izkušnje zahteva nove didaktične pristope in inovativno učno okolje (Pirc, 2020), kar so umetniki v projektu nedvomno bogato ponudili in dijaki s hvaležnostjo in zanimanjem doživeli. Umetniki so razvijali ustvarjalnost dijakov v skladu z njihovimi potenciali, nekateri še dodatno prav ganljivo, strpno, spodbudno in občudovanja vredno. Prav vsi so prek raznolikih in številnih aktivnosti spodbujali razvoj čustveno-motivacijskih, socialnih, spoznavnih ter telesno-gibalnih kompetenc. Iz srečanja v srečanje so se prav vsi trudili, kako spodbujati domišljijo, iniciativnosti, inovativnost,

svobodno kritično mišljenje in avtonomijo dijakov, kar je bilo pri tako raznoliki populaciji gimnazijcev zanje zelo zahtevna naloga, ki so jo s pomočjo umetniške izkušnje odlično opravili. Razvijanje teh veščin in zmožnosti omogoča posameznikovo osebnostno rast, spodbuja različne načine mišljenja in ravnanja ter predstavlja osnovo za družbo, ki temelji na znanju, ustvarjalnosti in strpnosti (Pirc, 2020).

Prispevek pa naj sklenem s samorefleksijami dijakov in z njihovimi jasnimi sporočili o vrednosti projekta:

- Spoznala sem, da moje mnenje šteje in da se nimam česa bati, če povem, kar si mislim. Naučila sem se, da lahko zaupam drugim in da smo si med sabo različni, kar naredi svet zanimivejši in lepši. Tudi treme nimam več tako velike, kot je bila.
- Naučila sem se, da me ne sme biti strah tega, kaj si bodo drugi mislili o meni. Da smo si različni, ampak lahko vseeno med seboj sodelujemo in delamo. Razvijala sem znanja o gibanju telesa, o miru in strahu.
- Razvijala sem potrpežljivost in si razširila obzorje na temo samopodobe.
- Naučila sem se poslušati svoje telo in meje, ki jih imam. Razvijala sem poslušanje, izražanje čustev, zaupanje in tudi tehnike dihanja.
- Kljub temu da sem bolj zadržana in imam veliko tremo, sem spoznala, da nastopanje pred drugimi sploh ni tako grozno, kot sem si mislila. Ugotovila sem, da nisem edina, ki me je včasih sram in strah nastopanja, ter da se mi ne bo nihče smejal, tudi če naredim napako.
- Spoznal sem, da smo lahko kot razred enotni in sodelujemo, si zaupamo. Naučil sem se improviziranja.
- Všeč mi je bilo, ker ni bilo nobenega stresa, bilo je sproščeno. Vsak je lahko delil svoje mnenje in svoje zanimive ideje, všeč mi je bilo delo v skupini. Učili smo se, kako spoštovati ljudi okoli sebe.
- Skozi delavnice sem lahko videl, kaj počnem, ko sem živčen in pod stresom (npr. migetanje z rokami). Če bi o tem poslušal pri pouku, se ne bi zavedal, da jaz to počnem. Ker pa sem to izkusil na lastni koži, mi je ta tema zdaj bolj jasna.
- Prvič v življenju sem se popolnoma zavedala prostora okoli sebe in svojega telesa. Spoznala sem, da ko javno nastopam, se zelo premikam. Naučila sem se, kako se pomiriti.
- Delavnice so mi bile všeč in bi jih z veseljem ponovila.
- Delavnice so nas povezale, saj smo gradili na zaupanju. Zelo sem vesela, da sem dobila to priložnost in se preizkusila v novih stvareh.
- Delo mentorjev je bilo zelo dobro, motivacijsko in vzpodbudno. Vesela sem njihove podpore in pomoči.

- Doživela sem povezovanje z ljudmi skozi izražanje same sebe. Spoznala sem, da premalokrat stopim iz območja ugodja. Razvijala sem izražanje misli in občutkov.
- Spoznal sem, da sem zelo gibčen, doživel sem ekipni duh.
- Naučil sem se argumentirati stvari, javno nastopati.
- Gledališče Ane Monro je bila zanimiva izkušnja, saj smo doživeli veliko zabavnih in novih dogodivščin. Omogočilo mi je, da sem bolje spoznala samo sebe in tudi druge sošolce.
- Spoznala sem, da smo s sošolci lahko veliko bolj povezani, če se poslušamo in sodelujemo. Super se mi zdi, da smo dobili to priložnost, saj nam je prišla še kako prav. O sebi sem spoznala, da tudi če nisem vedno najbolj zmožna zaupati osebam, jim moram dati priložnost, biti bolj odprta, iskrena.
- O sebi sem spoznala, da se težko izpostavam, zato so mi te delavnice koristile.
- Naučila sem se delati homogeno v skupini in komunicirati ter se prilagajati.
- Skozi delavnice smo se veliko učili o psihologiji (tako sem se zelo dobro naučila snov).
- To znanje bom lahko uporabila v vsakdanjem življenju, v družbi ljudi, v službi.
- Bilo je zelo zabavno, rahlo naporno, ampak boljše kot klasičen pouk. Ne zato, ker se mi ne da poslušati matematike, ampak ker mislim, da bi na vseh šolah moral obstajati tak predmet, da bi se mladi lahko naučili več o sebi in predvsem premagovati tremo, kar bi nam pomagalo tudi pri drugih predmetih. Več bi se morali pogovarjati o splošnih stvareh, s čimer razvijamo svojo splošno razgledanost.
- Delavnice so se mi zdele super, lahko bi jih vpeljali v klasičen pouk.

### Zahvala

*Velika zahvala gre takratni članici Gledališča Ane Monro Sari Šabec, ki je moje psihološke ideje in zamisli prenašala med umetnike ter jih predstavila na njim bližji način. Bila je zanesljiva zunanja sodelavka. Hvala tudi vsem štirim umetnikom za tvorno sodelovanje, angažiranost, dobro voljo, ustvarjalno energijo in dragoceno znanje, ki so ga predali dijakom.*

### VIRI IN LITERATURA

Jenko, S. (2018). *Učitelj in gledališka pismenost*. <https://www.skum.si/podrocja-umetnosti/uprizoritevna-umetnost/>

Krofilč, R. (2021). *Izobraževanje pedagoških delavcev v sklopu projekta*. Interno gradivo. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Pirc, V., Bucik, N., Požar Matijašič N. s sod. (2009). *Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju*. Zavod RS za šolstvo.

Pirc, V. (2020). *Kompetenca kulturna zavest in izražanje*. Zavod RS za šolstvo. <https://www.skum.si/strokovne-podlage/kulturna-zavest-in-izrazanje/>

Puklek Levpušček, M., Depolli Steiner, K. (2021). Predgovor. V: M. Puklek Levpušček in K. Depolli Steiner (ur.). *Izzivi in prakse poučevanja psihologije v srednjih šolah* (str. 5–8). Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Oddelek za psihologijo.